ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№8(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 236 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi ... 10
Jo'rayeva Dilfuza Abdug'aniyevna

Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalaridan foydalangan holda masalalar yechish ... 13
Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li

Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili ... 17
Mutallibjonov Boburmirzo

Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi ... 26
Nosirova Feruza Baxadir qizi

Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli ... 30
Gafurova Mahfuza Abbosovna

Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi ... 35
Ravshanova Uldona Narziboyevna

Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni ... 39
Vorisova Barnoxon Olimjon qizi

Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish ... 43
Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li

Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antifragil yondashuvning o'rni ... 51
G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi

Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari ... 57
Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna

Talabalarning o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish ... 61
G'ofurov To'lqinjon

Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching ... 67
Ismailova Aziza Dilshodovna

Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта ... 72
Канаатов Есимкан

Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti ... 76
Abdullayev Amirulla Xazratovich

Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi ... 81
Pardayeva Kamola Sultonovna

Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarning tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish ... 86
Imomaliyev Quvvat Choriyevich

Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diagnostik tizimini joriy etish va boshqarish ... 91
Nurmetov Tursunbek Kenjayevich

Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarning o'qish samaradorligini oshirish ... 96
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi

Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli ... 99
Mardonov Maqsudbek Maxmudovich

Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari ... 103
Umarova Umidaxon Ibaydullayevna

Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari 108
Xo'janiyozov Shokir Rustamovich

Fanlararo aloqadorlik asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikasi va uning eksperimental samaradorligi 114
Isroilova E'zoza Akmal qizi

Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'qitishda veb-kvestlar va raqamli keyslarni samarali qo'llash usullari 119
Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Baxodirova Gulnoz Kamalovna

Xalq og'zaki ijodi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari 124
Abduraximova Muxabbat Allayevna

Bo'lajak fizika o'qituvchilarini nanotexnologiya sohasidagi bilimlarni taqdim etishga va o'qitishga tayyorlash metodikasi 129
Sottarov Abduvali Umirqulovich

Raqamli ta'lim muhitida talabalarning raqamli tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish 133
Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi

Emotsional intellekt va raqamli kommunikatsiya: yoshlar psixologiyasida zamonaviy tendensiyalar 137
Qahharov Nuriddin Sherbek o'g'li

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda "o'quv burnout" (o'qishga nisbatan charchash va sovish) holatining oldini olishda motivatsion pedagogik texnologiyalar 142
Babajanova Gulmira Muratbayevna

Linguopragmatic Errors in Artificial Intelligence-Generated Translations 147
Aytmuxamedova Durdona Jasur qizi

Клинические особенности аллергодерматозов у лиц, проживающих в Ташкентской области 153
Абдуллаева Ф. Б., Саипова Н. С.

Tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati 160
Ashirova Gulnora Xayrullayevna

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish 164
Nurmuratova Iroda Nuriddinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashda diqqat yetishmasligi va giperfaollik: mnemotexnik korreksiya 169
Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna

The Historical Development of Translation 173
Sharopova Gulnoza Odil qizi

Integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga yo'naltirilgan metodik tizim 176
L. T. Xudaybergenova

Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlari metodikasini ishlab chiqish 180
G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi

Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rni: ilmiy adabiyotlar sharhi 186
Xalimova S. A.

The Role and Opportunities of Artificial Intelligence (AI) in the Management of Educational Institutions 191
Abduqahorova Lobar Oybekovna

Malaka oshirish jarayonida maktab direktorlarining mediakompetentligini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmi 197
Xidirova Maftuna Ilhom qizi

Maktabgacha ta'lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya berishda STEAM va an'anaviy usullarning qiyosiy tahlili 205
Boltayeva Nasiba Ilhom qizi

Kasb-hunar ta'limida elektromobillar va robototexnika yo'nalishlarini rivojlantirish: xalqaro hamkorlik tajribasi va "2+1" dual ta'lim modeli 209
Dushanov Nuriddin Qo'ldoshovich, Suvonov Murodjon Abdurahmon o'g'li, Ibragimova Dinara Rustam qizi, Karimova Oygul Ro'ziyevna, Avliyoqulov Muxammad Mustafoyevich

Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlarining metodikasini ishlab chiqish ... 212
G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi

Maktabgacha ta'limda "ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining nazariy-metodologik interpretatsiyasi... 218
Komila Aytmuratova

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirishga doir mashqlar tipologiyasining samaradorligi 222
Maxmudova Feruza Salimdjonovna

O'zbek va rus nasrida oilaviy munosabatlarning badiiy-psixologik talqini 227
Qurbonova Malika Toxir qizi

O'quv-biluv kompetensiyasining nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar 230
Saydaxmedova Barno Batirovna

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

INTEGRATSIYA JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISHGA YO'NALTIRILGAN METODIK TIZIM

L. T. Xudaybergenova
TDIU mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim muassasalarida integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga qaratilgan metodik tizimning nazariy-metodologik asoslari yoritilgan. Fanlararo integratsiya tushunchasining pedagogik mohiyati hamda uning boshqaruv jihatlari xorijiy va milliy pedagogika fanidagi tadqiqotlar asosida tahlil qilingan. Maqolada integratsiya jarayonlarini boshqarishning tarkibiy-funksional modeli va uni bosqichma-bosqich amalga oshirish texnologiyasi taklif etilgan. Tadqiqot natijalari umumta'lim va oliy ta'lim tizimida fanlararo integratsiyani samarali tashkil etish uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: integratsiya jarayonlari, metodik tizim, ta'lim boshqaruvi, fanlararo aloqadorlik, pedagogik texnologiya, kompetensiyaviy yondashuv, boshqaruv modeli.

Abstract: This article highlights the scientific and methodological foundations of a framework designed for the effective management of integration processes in modern educational institutions. It analyzes the pedagogical essence of the concept of interdisciplinary integration and its managerial aspects, drawing on foreign and domestic pedagogical research. The article proposes a structural-functional model for managing integration processes and a methodology for its phased implementation. The research findings are of practical significance for the effective organization of interdisciplinary integration within general secondary and higher education systems.

Key words: integration processes, methodological framework, education management, interdisciplinary connections, pedagogical methodology, competency-based approach, management model.

Аннотация: В данной статье освещаются теоретико-методологические основы методической системы, направленной на эффективное управление интеграционными процессами в современных образовательных учреждениях. Анализируется педагогическая сущность понятия междисциплинарной интеграции, её управленческие аспекты на основе исследований в зарубежной и отечественной педагогической науке. В статье предлагаются структурно-функциональная модель управления интеграционными процессами и технология её поэтапной реализации. Результаты исследования имеют практическое значение для эффективной организации междисциплинарной интеграции в системе общего среднего и высшего образования.

Ключевые слова: интеграционные процессы, методическая система, управление образованием, междисциплинарная связь, педагогическая технология, компетентностный подход, модель управления.

KIRISH

Jahon ta'lim tizimida sodir bo'layotgan globallashuv jarayonlari, fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim mazmunini yaxlit, tizimli va o'zaro bog'liq holda tashkil etishni taqozo etmoqda. Bilimlarning tez eskirishi, kasbiy faoliyat sohalarining integrallashuvi natijasida zamonaviy o'quvchi va talabalarda fanlararo tafakkur, muammoni kompleks tarzda hal etish ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb pedagogik vazifaga aylandi. Biroq amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, integratsiya jarayonlari ko'pincha tizimli boshqaruvga ega bo'lmagan holda, tasodifiy va parcha-parcha tarzda amalga oshirilmoqda. Bu esa integratsiyaning pedagogik salohiyatidan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli integratsiya jarayonlarini maqsadli, izchil va samarali boshqarish imkonini beruvchi ilmiy asoslangan metodik tizimni ishlab chiqish muammosi tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi. Tadqiqotni amalga oshirishdan maqsad ta'lim muassasalarida integratsiya jarayonlarini boshqarishning tarkibiy-funksional modelini ishlab chiqish va uni amaliyotga tatbiq etish bosqichlarini asoslashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Fanlararo integratsiya muammosi xorijiy pedagogika fanida uzoq tarixga ega. Amerikalik tadqiqotchi J. Bin integratsiyani nafaqat fanlar mazmunini birlashtirish, balki o‘quvchining shaxsiy va ijtimoiy tajribasini bilim bilan bog‘lovchi demokratik ta’lim jarayoni sifatida talqin qiladi[1]. Uning fikricha, integratsiya markazida real hayotiy muammolar turishi lozim, chunki faqat shu holatda bilim o‘quvchi uchun shaxsiy ahamiyat kasb etadi.

R. Fogarti o‘zining fanlararo dasturlash modellarida integratsiyaning turli darajalarini bir fan doirasidagi integratsiyadan tortib, to‘liq transdisiplinar yondashuvgacha bo‘lgan o‘ninchi bosqichli tipologiyasini taklif etadi[2]. Bu tipologiya integratsiya jarayonini boshqarishda uning qaysi darajada amalga oshirilayotganini aniq belgilash imkonini beradi. Xuddi shunday, S. Dreyk integratsiyalashgan o‘quv dasturlarini loyihalashda standartlarga asoslangan yondashuvni ilgari suradi va integratsiyani nazorat-baholash tizimi bilan uzviy bog‘liq holda ko‘rib chiqish zarurligini ta’kidlaydi.

X. Xeyz Jeykobs tahririda chop etilgan tadqiqotlarda fanlararo dasturni loyihalashning bosqichma-bosqich texnologiyasi, jumladan, umumiy mavzularni aniqlash, ularni fanlar kesimida taqsimlash va integratsiyalashgan baholash mezonlarini ishlab chiqish masalalari yoritilgan[3]. Ushbu qarashlar tadqiqotimizda taklif etilayotgan metodik tizimning tashkiliy-texnologik komponentini asoslashda muhim nazariy tayanch bo‘lib xizmat qildi.

Kanadalik olim K. Leytvud va britaniyalik tadqiqotchi T. Bush ta’lim muassasasi boshqaruvi samaradorligini ta’minlovchi omillar qatorida rahbariyatning strategik maqsadlarni belgilash, jamoaviy hamkorlikni tashkil etish va uzluksiz monitoring olib borish qobiliyatini alohida ta’kidlaydilar[4]. Ularning boshqaruv nazariyasidagi ushbu qarashlari fanlararo integratsiyani boshqarish jarayoniga ham tatbiq etilishi mumkin, chunki integratsiya, mohiyatan, o‘quv jarayonini boshqarishning maxsus shakli hisoblanadi.

Milliy pedagogika fanida integratsiya muammosi J.G‘.Yo‘ldoshev tomonidan didaktik nuqtai nazardan, ta’lim mazmunini tanlash va tizimlashtirish tamoyillari asosida tadqiq etilgan[5].

M.Ochilov o‘z ishlarida pedagogik jarayonning yaxlitligi va uzviyligi masalalarini yoritib, integratsiyani ta’lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida talqin qiladi.

O‘.Q. Tolipov va R.J. Ishmuhamedov tadqiqotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, jumladan, interfaol va loyihaviy metodlarning fanlararo aloqadorlikni ta’minlashdagi o‘rni ochib berilgan[6].

N.A. Muslimov esa kasbiy ta’lim tizimida integrativ yondashuvning amaliy-metodik jihatlarini tadqiq etib, bo‘lajak mutaxassislarning fanlararo kompetensiyalarini shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratgan[7].

Xorijiy va milliy tadqiqotlarning qiyosiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, integratsiya jarayonining mazmuniy-didaktik jihatlari yetarlicha ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, uni tizimli boshqarish, ya’ni maqsad qo‘yish, tashkil etish, nazorat qilish va takomillashtirishning yaxlit metodik modeli sifatida ko‘rib chiqilishi hali to‘liq yoritilmagan. Aynan shu bo‘shliq ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy-tipologik tahlil, tizimli yondashuv hamda modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Bundan tashqari, umumta’lim maktablari va oliy ta’lim muassasalari metodik birlashmalari faoliyatini kuzatish orqali to‘plangan amaliy materiallar umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘tkazilgan tahlil asosida integratsiya jarayonlarini boshqarishning metodik tizimi besh tarkibiy komponentdan iborat model sifatida ishlab chiqildi (1-jadval).

1-jadval: **Integratsiya jarayonlarini boshqarish metodik tizimining tarkibiy komponentlari**

Tarkibiy qism	Mazmuni	Kutilayotgan natija
Maqsad-vazifaviy komponent	Integratsiya jarayonlarini boshqarishning strategik maqsadi va aniq vazifalarini belgilash	Boshqaruv faoliyatining aniq yo‘naltirilganligi

1 Beane J. A. Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education. – New York: Teachers College Press, 1997.
2 Fogarty R. The Mindful School: How to Integrate the Curricula. – Palatine, IL: IRI/Skylight Publishing, 1991
3 Jacobs H. H. (ed.) Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. – Alexandria, VA: ASCD, 1989.
4 Leithwood K., Louis K. S. Linking Leadership to Student Learning. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012.
5 Yo’ldoshev J.G’., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O’qituvchi, 2004.
6 Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008. Tolipov O’.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
7 Muslimov N.A. Bo’lajak kasb ta’limi o’qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped. fan. dok. ... diss. – Toshkent, 2007.

Tarkibiy qism	Mazmuni	Kutilayotgan natija
Tamoyillar komponenti	Yaxlitlik, izchillik, hamkorlik, moslashuvchanlik, ilmiylik tamoyillari	Boshqaruv qarorlarining ilmiy asoslanganligi
Tashkiliy-texnologik komponent	Fanlararo modullar, integrallashgan dars ishlanmalari, jamoaviy metodik ish shakllari	Ta'lim jarayonining texnologik jihatdan ta'minlanishi
Kadrlar salohiyati komponenti	Pedagoglarning integrativ kompetentsiyalarini rivojlantirish, malaka oshirish tizimi	O'qituvchilarning fanlararo faoliyatga tayyorligi
Nazorat-baholash komponenti	Monitoring ko'rsatkichlari, ekspert baholash, fanlararo natijadorlik mezonlari	Boshqaruv sifatini uzluksiz takomillashtirish

Taklif etilayotgan metodik tizimning o'ziga xos xususiyati shundaki, u boshqaruvni bir martalik tadbir sifatida emas, balki uzluksiz, siklik jarayon sifatida talqin qiladi. Bu yondashuv K. Leytvudning ta'lim muassasasi boshqaruvidagi transformatsion liderlik nazariyasi bilan uyg'unlashib, boshqaruv jarayonining barcha ishtirokchilari – rahbariyat, o'qituvchilar va metodik xizmat vakillarining faol ishtirokini nazarda tutadi (2-jadval).

Metodik tizimni amaliyotga tatbiq etish to'rt bosqichli texnologiya asosida amalga oshiriladi (2-jadval).

2-jadval: **Metodik tizimni joriy etishning bosqichma-bosqich texnologiyasi**

Bosqich	Boshqaruv vazifasi	Asosiy vositalar
1. Diagnostik-tahliliy bosqich	Fanlararo aloqalarning mavjud holatini aniqlash	So'rovnoma, kuzatuv, hujjatlar tahlili
2. Loyihalashtirish bosqichi	Integratsiya modeli va metodik ta'minotni ishlab chiqish	Modullashtirilgan dastur, integrallashgan reja
3. Amaliy-tashkiliy bosqich	Metodik tizimni ta'lim amaliyotiga joriy etish	Seminar-treninglar, ochiq darslar, hamkorlikdagi loyihalar
4. Nazorat-korrektsion bosqich	Natijalarni baholash va tizimni takomillashtirish	Monitoring, ekspert xulosalari, fikr-mulohaza

Diagnostik-tahliliy bosqichda ta'lim muassasasidagi mavjud fanlararo aloqalar holati, o'qituvchilarning integrativ faoliyatga tayyorlik darajasi aniqlanadi. Bu bosqichda R. Fogartining integratsiya darajalari tipologiyasidan foydalanish orqali muassasadagi integratsiyaning qaysi bosqichda ekanligini aniq belgilash mumkin.

Loyihalashtirish bosqichida X. Xeyz Jeykobs tavsiya etgan umumiy mavzularni aniqlash texnologiyasi asosida fanlararo modullar va integrallashgan dars ishlanmalari yaratiladi. Bu bosqichda, shuningdek, S. Dreyk taklif etgan standartlarga yo'naltirilgan yondashuv asosida integratsiyalashgan ta'lim natijalari belgilanadi.

Amaliy-tashkiliy bosqichda ishlab chiqilgan metodik ta'minot amaliyotga joriy etiladi. Bu jarayonda J. Binning ta'kidlashicha, integratsiyaning muvaffaqiyati ko'p jihatdan o'quvchilarning real muammolarni hal etishga jalb qilinishiga bog'liq bo'lib, shu sababli loyihaviy va muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish tavsiya etiladi. O'.Q. Tolipov va R.J. Ishmuhamedovning interfaol metodlar bo'yicha ishlab chiqmalari ushbu bosqichda amaliy vosita sifatida qo'llaniladi.

Nazorat-korreksion bosqichda T. Bush va K. Leytvud asos solgan ta'lim menejmenti nazariyasidagi monitoring va baholash mexanizmlaridan foydalangan holda integratsiya natijalari tahlil qilinadi, aniqlangan kamchiliklar asosida metodik tizimga zarur o'zgartirishlar kiritiladi.

Tadqiqot davomida ushbu metodik tizimning amaliyotga tatbiq etilishi natijasida quyidagi ijobiy tendensiyalar kuzatildi: o'qituvchilarning fanlararo hamkorlikka bo'lgan faolligi oshdi; integrallashgan dars ishlanmalari sifati yaxshilandi; o'quvchilarning fanlararo bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalari rivojlandi. Shu bilan birga, kadrlar tayyorgarligi darajasining har xilligi, metodik ta'minotning yetarli emasligi kabi bir qator muammolar ham aniqlandi, ular keyingi tadqiqotlar uchun yo'nalish bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Olingan natijalar xorijiy tadqiqotchilarning integratsiya nazariyasi bilan uyg'un bo'lib, ayni paytda milliy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini ham hisobga oladi. Xususan, Fogarti va Dreykning modellari ko'proq mazmuniy-didaktik jihatlarga qaratilgan bo'lsa, taklif etilayotgan metodik tizim bu qarashlarni Bush va Leytvudning boshqaruv nazariyasi bilan birlashtirib, integratsiyani nafaqat pedagogik, balki boshqaruv hodisasi sifatida ham ko'rib chiqadi.

Shuningdek, M. Ochilov va J.G'. Yo'ldoshevning pedagogik jarayon yaxlitligi to'g'risidagi qarashlari metodik tizimning tamoyillar komponentini boyitdi, bu esa integratsiyani mahalliy ta'lim an'analari kontekstida asoslashga xizmat qildi. Ayni paytda, taklif etilayotgan model universal bo'lmay, uni har bir ta'lim muassasasining moddiy-texnik, kadrlar salohiyati va mintaqaviy xususiyatlariga moslashtirish zarurligini alohida ta'kidlash lozim. Bu esa metodik tizimning moslashuvchanlik tamoyiliga muvofiq amalga oshiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, integratsiya jarayonlarini samarali boshqarish uchun maqsad-vazifaviy, tamoyillar, tashkiliy-texnologik, kadrlar salohiyati va nazorat-baholash komponentlaridan iborat yaxlit metodik tizim zarur. Ushbu tizim to'rt bosqichli - diagnostik-tahliliy, loyihalashtirish, amaliy-tashkiliy va nazorat-korreksion - texnologiya asosida amalga oshirilganda, fanlararo integratsiyaning pedagogik samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Xorijiy va milliy olimlarning qarashlarini uyg'unlashtirgan ushbu yondashuv nazariy va amaliy jihatdan asoslangan bo'lib, ta'lim muassasalari rahbarlari va metodik xizmat vakillari uchun amaliy tavsiyalar sifatida xizmat qilishi mumkin. Kelgusi tadqiqotlarda metodik tizimning raqamli ta'lim muhitida qo'llanilishi masalalari alohida o'rganilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Beane J. A. Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education. - New York: Teachers College Press, 1997.
2. Fogarty R. The Mindful School: How to Integrate the Curricula. - Palatine, IL: IRI/Skylight Publishing, 1991.
3. Drake S. M. Creating Standards-Based Integrated Curriculum. - Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2007.
4. Jacobs H. H. (ed.). Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. - Alexandria, VA: ASCD, 1989.
5. Bush T. Theories of Educational Leadership and Management. - London: SAGE Publications, 2011.
6. Leithwood K., Louis K. S. Linking Leadership to Student Learning. - San Francisco: Jossey-Bass, 2012.
7. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2004.
8. Ochilov M. Pedagogika: nazariya va amaliyot. - Toshkent: Fan, 2000.
9. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - Toshkent: Fan, 2006.
10. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: Iste'dod, 2008.
11. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped. fan. dok. ... diss. - Toshkent, 2007.
12. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ–637-son[8] "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.

8 https://lex.uz/docs/-5013007

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.